

PRIPREMA I PRVI DIO SINODE O SINODALNOSTI

4. - 29. LISTOPADA 2023.

Na poticaj pape Franje, iz govora održanog u prigodi 50. obljetnice ustanovljenja *Biskupske sinode* (15. listopada 2015.), Međunarodno bogoslovno povjerenstvo, nakon istraživanja o sinodalnosti, objelodanilo je spis: *Sinodalnost u životu i poslanju Crkve* (2. ožujka 2018.), obrazlažući smisao sinodalnosti. Papa je, 2015. godine, zaželio zajednički hod vjernika laika, biskupa, svećenika i rimskoga biskupa, i to 'jačanjem' biskupske sinode i 'zdrave decentralizacije' poimajući Crkvu kao sav Božji narod koji evangelizira. Svoje namisli o poboljšanju rada *Biskupske sinode* objavio je u svojem pismu *Episcopalis communio* (15. rujna 2018.), naglasivši da je sinodalnost nosiva sastavnica Crkve.

Dosadanje su *Biskupske sinode* bile 'crkveni događaj', koji je trajao tri do četiri tjedna, u sastavu biskupske skupštine, a papa ih je Franjo pretvorio u postupak, koji traje više godina, pa je u rad Sinode, osim biskupa, uključio vjernike laike, koji su, prvi put, 2023. godine, glasovali na Sinodi. To je izazvalo različite rasprave, a, prema mnogima, Biskupska sinoda, kao ustrojstveno tijelo, time gubi svoju izvornost i smisao. Tvrdeći da se u sinodalnoj Crkvi treba očitovati zajedništvo, Papa je, kao novost, odredio da se buduće sinodske skupštine održavaju u trima susljednim razdobljima: u njezinoj *pripremi, održavanju i provedbi*.

Potom je, 10. listopada 2021. godine, pozvao cijelu Crkvu na Sinodu, započevši sinodalni hod, koji će završiti održavanjem *XVI. redovite opće skupštine Biskupske sinode* o: 'sinodalnoj Crkvi: zajedništvu, sudjelovanju i poslanju'. Sinodalni hod, sukladno spomenutim susljednim razdobljima, traje od listopada 2021. do listopada 2024. godine. Ali, samo *održavanje* Sinode o sinodalnosti predviđeno je u dvama dijelovima. Prvi dio održan od 4. do 29. listopada 2023. godine u Rimu. Nakon njega je objelodanjen *Radni dokument*, a drugi će dio biti u listopadu 2024. godine. Nakon toga će se objelodaniti završna papinska pobudnica, koja će se *provoditi* u Crkvi.

Pripremno razdoblje sinodalnoga hoda trajalo je od listopada 2021. do listopada 2023. godine, a bilo je podijeljeno na tri dijela: biskupijski, kontinentalni i sveopći. Smisao i cilj pripreme bio je prosudba i savjetovanje, s narodom Božjim, na razini mjesnih Crkava. Zato je trebalo početi onamo gdje vjernici žive i osluhnuti *sensus fidei*, tj. osjećaj vjere naroda Božjega. Sažetak razgovora i rasprava, savjetovanja i dogovora na razini mjesnih Crkava poslan je Biskupskoj konferenciji, koja je, nakon određene prosudbe, sažetak priloga

poslala Glavnomu tajništvu Sinode, koje je, na temelju primljenih zaključaka, sastavilo prvi *Pripremni dokument*.

O prvomu radnom sadržaju raspravljalo se u mjesnim Crkvama i na kontinentalnim raznimama. Na temelju sadržaja s kontinentalnih skupština Tajništvo je Sinode objavodanilo drugi *Radni dokument* (20. lipnja 2023.), koji, s drugim dokumentima, služi kao okvir i smjer za rad dvodijelne Opće skupštine. Objavom toga spisa završeno je 'pripremno razdoblje', a započelo je 'održavanje' *XVI. redovite opće skupštine Biskupske sinode*, u Rimu, u listopadu 2023., a drugi dio će se održati u listopadu 2024. godine.

Radni dokument za prvi dio Sinode (20. lipnja 2023.)

Radni je dokument podijeljen u dva dijela. U poglavlju A, pod naslovom: *Za jednu sinodalnu Crkvu. Cjelovito iskustvo*, sažeta su iskustva iz rada tijekom pripremnoga razdoblja, koja predočuju način kako će sudionici postupati na skupštini, da bi Crkva postala više sinodalna.

U poglavlju B usmjeruje se na 'prioritetna pitanja', koja je skupština raščlanjivala u listopadu 2023., a povezana su s trima, međusobno povezanim, riječima Sinode, kojima je pristupila, sa stajališta bogoslovlja, kanonskoga prava, pastorala i duhovnosti. Prvobitno je pitanje čuvanje *zajedništva*, koje se širi, a povezuje vertikalni i horizontalni smjer. Potom se radi o *poslanju* Crkve, koja se otkriva kao misionarska i sinodalna, propitkujući doprinos krštenika u zajedništvu i suodgovornosti. Konačno, da 'zajedništvo i poslanje' ne bi ostali neopredijeljeni, naglašeno je *sudjelovanje*, a ono se osobito odnosi na smisao i način obnašanja vlasti u sinodalnoj Crkvi.

U sastavu toga predočeni su 'radni listovi', s pitanjima za razvrstavanje 'prioriteta', koje se pokušalo istražiti s više nadopunjavajućih polazišta. Skupština je prvi put vođena izmjeničnim odnosima klasičnih 'plenarnih sjednica', a prevladavali su susreti 'sinodalnoga stila' za kružnim stolovima, u 'malim skupinama', što je nekim sudionicima bilo neprihvatljivo. No, *Radni dokument* nije spis crkvenoga Učiteljstva, nego prikazuje 'prvenstva proizašla iz slušanja Božjega naroda' u pripremanomu razdoblju sa svih kontinenata.

Dokument, koji predočuje pogled pape Franje o sinodalnoj Crkvi, sudionicima je poslužio u pripremi i prosudbi na skupštinskomu zasjedanju, a zamišljen je kao dijaloško polazište, u prosudbi onoga što se smatra korisnim za rast saborske Crkve. Radi se o 'inkluzivnoj i decentraliziranoj' predodžbi Crkve, susreta i razgovora, koja je otvorena i sve prihvaća te 'je predana slušanju'.

Kontinentalne skupštine nudile su različite smjernice, pa su, u 'radnim listovima' s 'važnim' naslovima, predložena mnoga pitanja za raspravu. Jedno je od prvobitnih obnašanje odgovornosti i vlasti u Crkvi, odnosno dokument se usmjeruje na obnovu službâ, na svijest sudjelovanja i suodgovornosti, tj. da biskupi i svećenici odlučuju sinodalno. Budući da Crkva nije demokratsko-parlamentarno predstavništvo, traži se obnova struktura i postupaka, štoviše pokretanje načina izbora, koji će biti više sudionički, osobito kada se radi o izboru biskupâ.

Dokument je predočio 'sinodalnu metodu' nazivajući je: 'razgovor u Duhu', tj. radi se o načinu slušanja i razgovora, o smjeru, koji upućuje na zajedničke zaključke i stvarne pothvate, pa poziva na trajnu izgradnju za sinodalnu duhovnost i Crkvu, obnovu rada u sjemeništima, bogoslovijama i bogoslovnim školama, promjenu jezika u bogoslužju, propovijedima i katehezi. No, treba paziti da se promjenom riječi ne bi promijenio bogoslovni i antropološki smisao i da se ne bi, kako su već neki pisci upozorili, palo u zamku 'instrumentalizacije' Duha Svetoga.

Dokument s prvoga dijela sinode: *Sažeto izvješće: sinodalna Crkva u poslanju* (28. 10. 2023.)

Nakon prvoga dijela Sinode objelodanjeno je *Sažeto izvješće* prve skupštine Biskupske sinode (28. listopada 2023.), koje nije završni spis, nego, pripravnici zajednički sadržaji, pitanja i prijedlozi, a služi za završno razdoblje. Treba ga ozbiljno raščlaniti, jer daje smjernice za nastavak Sinode, koja će, nakon završetka, u listopadu 2024. godine, pridonijeti konačnomu spisu. *Sažeto izvješće*, sukladno poticajima pape Franje i najavama *Radnoga dokumenta* (20. lipnja 2023.), prožeto je velikom željom za obnovom i promjenama u Crkvi, no Sinoda je prigoda da se Crkva osvježi na izvorima, istini, vjeri i ljubavi, zajedništvu i pravdi. Unatoč tomu što je *Sažeto izvješće* općenitije i suzdržanije od rasprava i prijedloga iz pripremnoga razdoblja, ipak su otvorena goruća pitanja, koja dodatno treba raščlanjivati, s bogoslovno-pastoralnoga i kanonskoga motrišta.

Bogoslovno-pastoralno shvaćanje pape Franje

Da bi se cjelovito razumjela središnja nit Sinode i *Sažetoga izvješća*, bitno je poznavati, kako reče kardinal Victor Manuel Fernández, 'pastoralno shvaćanje' pape Franje, koji je svoj naum, dotičući nevolje Crkve i svijeta, predočio u svomu polazišnom pismu *Evangelii gaudium*. Da Crkva ne bi 'postala plijen pastoralne zatvo-

renosti', Papa, u duhu 'teologije naroda' pokazuje svoj način, potičući 'pastoralno obraćenje' u doba 'promjene epoha'. Što se tiče odnosa sveopće i mjesne Crkve, poseže za '*communio*-ekleziologijom', promičući 'decentralizaciju Crkve' i jačanje ovlasti odlučivanja biskupskih konferencija. U središtu njegovih nastojanja je produbljenje dijaloškoga načela, pa je razumljivo što govori o povezivanju biskupskoga zajedništva i papinskoga prvenstva. Želi ojačati sinodalne čimbenike u Crkvi, što je potvrdio sazivanjem Sinode o braku i obitelji i Sinode o sinodalnosti.

Promatrajući Crkvu i pastoral, Papa, čovjek susreta i iskustva, kojemu je bitna riječ *Božje milosrde*, usmjerio se na evangelizacijsko-misijsku preobrazbu i sinodalno poimanje Crkve, na siromašnu Crkvu za siromašne i na prevladavanje društvene nepravde. Kudeći klerikalizam i zlorabu moći, potiče uključivanje vjernika laika, osobito poslanje žena, te, govoreći o Crkvi, koja 'izlazi na periferije', jer je otvorena za sve, posadašnjuje odnos sakramenata i kršćana u neredovitim stanjima. Premda mnogo govori o evanđelju, a manje o crkvenomu nauku, naglašava slijed Drugoga vatikanskog sabora u 'centrifugalnomu' smislu, jačajući *inkluzivno* hermeneutičko načelo.

Prvi dio Sinode očituje svojevrsnu raščlambu, na temelju koje bi trebalo usmjeriti pastoralni rad. Za najavljene promjene predložena je uspostava međukontinentalnoga povjerenstva teologa i kanonista, više je puta ponovljena potreba promjene *Zakonika kanonskoga prava*, jer očito je nedovoljan za sinodalne učinke. U tomu je bit, jer ako se neki prijedlozi ne pretvore u 'kanone', bit će manjkavi. U tom vidu, posvijestivši odnos 'tradicionalista' i 'progresista', glavni izvjestitelj, kardinal Jean-Claude Hollerich, tvrdi da 'otpor nije tako jak kao što su neki mislili', dok je, glavni tajnik Sinode, kardinal Mario Grech, ustvrdio kako je Sinoda pokazala da se 'led topi'. Na primjer, prije predočanja sržnih misli *Sažetoga izvješća*, bitno je istaknuti da se u spisu uočava 'metodička promjena paradigme', što može potaknuti nesporazume. O čemu se radi?

Osim spomenute sinodske metode 'razgovora u Duhu', prema *Sažetomu izvješću*, crkveno se raspoznavanje može ostvariti bogoslovno-pastoralnim načinom: *vidjeti, prosuditi, djelovati* ili stupnjevitim ustrojem: *prepoznati, protumačiti, izabrati*. U metodološkomu smislu, papa Benedikt XVI. polazio je od vjere Crkve i potom, sukladno uobičajenom postavkom odnosa teorije i prakse, nauk je usmjerio u život. Za razliku od njega, način pape Franje manje je naučiteljski, a više kerigmatski, pa ne polazi od nauka, nego od života, koji nastoji duhovno *prosudivati*, kako bi došao do stvarnih odluka.

Kardinal Walter Kasper smatra da se *milosrđe*, kao temeljno hermeneutičko načelo pape Franje, može označiti kao 'metodička promjena paradigme', jer se prelazi od deduktivne metode na: *vidjeti*, *prosuditi*, *djelovati*, koja počinje induktivno, a samo u drugomu stupnju uvodi bogoslovna mjerila. Ne ulazeći u dublju razradbu, ali, ako je pristup postavljen tako da se stupnjevi *vidjeti* i *djelovati* pozivaju samo na humanističke znanosti i promatra ih se aplikativno, a samo *prosuditi* na bogoslovne ili svetopisamske, onda, prema pastoralistu Sergiu Lanzi, tu nema mjesta za izvorno pastoralno bogoslovlje. Može se olako upasti u zamku bogoslovno-pastoralne 'fluidnosti', pa nadnaravnu vjeru i naravnost podrediti sociologiji i tehnokratskoj zamisli.

Sažeto izvješće, osim uvoda, sastoji se od triju dijelova, čiji se sadržaj sažima pod naslovima: *Lice sinodalne Crkve*, *Svi učenici*, *svi misionari* i *Tkanje veza, izgradnja zajednice*. U svakomu od triju poglavlja svaki podnaslov čine *konvergenije*, koje služe kao smjerkazi, da se ne bi skrenulo s puta, *pitanja*, koja su kao raskrižje, na kojemu treba zastati, da bi se bolje razumio smjer kojim treba ići, i *prijedlozi*, koji upućuju na moguće putove koje treba slijediti. Spis traži crkveno umreživanje i suradnju, a jedna od mogućnosti jesu crkvene konferencije, kao kontinentalne skupštine.

Suočavanje Crkve s bogoslovno-pastoralnim i društveno-kulturnim izazovima

Na Sinodi, na kojoj je bilo 464 sudionika, osjetila se crkvena univerzalnost i pluralizam, kao nikada u kršćanskoj povijesti. Jer, sudjelovali su ljudi iz cijeloga svijeta, iz različitih kultura i političkih sustava, načina shvaćanja, različitih povijesnih iskustava i senzibiliteta, koji su pokušali izgraditi zajednički stav za budućnost Crkve, koja, sinodalnim osluškivanjem, traži odgovore na izazove vjere u suvremenomu svijetu. Cijela Crkva, smatra Michael S. Winters, sadrži mnoge društveno-kulturne prepreke, čije prevladavanje nije lako u produbljenju crkvenoga jedinstva.

Crkva je pozvana biti nositeljica nade u svijetu punom nesigurnosti i straha, jer, tvrdi Christoph Theobald, i crkvenu stvarnost prati nesigurnost što se tiče budućnosti. Pozvana je raspoznati i shvatiti smisao Božjega poziva i odgovoriti na pitanje *kako*, vjerna evanđelju, postupati u suvremeno doba, odnosno *kako*, pita se kardinal Gerhard Müller, skrenuti pozornost na Isusa Krista kao svjetlo života. U traženjima odgovora, treba paziti da ne bi društveno-kulturni razlozi iz rasprave potisnuli onostrane, odnosno uobičajene bogoslovno-pastoralne sadržaje.

Svi su sudionici, na različitim jezicima, za okruglim stolovima, mogli nešto reći o predloženomu, pa su, zbog različitih stavova, neodgovorni dopunski bogoslovno-pastoralni razgovori o teškim, pa i prijepornim, tvrdnjama. Uočljivo je da *Sažeto izvješće* obrađuje previše izazova bez produbljenja, što, u nekom obliku, zamara, jer ne nudi rješenja, nego daljnju prosudbu. Na neki način nijansira naglaske, sve temelji na postupnosti, pa svatko može u njemu pronaći nešto za sebe. Premda se od Sinode, kao savjetodavnoga papinskog tijela, ne očekuje da, osobito ne na prvomu vijećanju, donosi konačne odluke, ipak, nudi neke iznenađujuće prijedloge.

Bez dvojbe se ova Sinoda može nazvati 'povijesnom', jer su, prvi put u povijesti Crkve, za istim stolom, s istim pravom glasa, na Biskupskoj sinodi, sjedili kardinali i biskupi, svećenici i vjernici laici, odlučujući o budućnosti Crkve. Osobito se nastojalo, u duhu 'demaskulinizacije' Crkve, kako reče papa Franjo, što više uključiti žene, pa se, kao novost, naglašava da je prvi put bilo dopušteno sudjelovanje ženama s pravom glasa. Istaknuto je da su odrednica 'transparentnosti' i kultura izvješćivanja bitni čimbenici u izgradnji sinodalne Crkve.

Bogoslovna načela koja osvjetljuju i utemeljuju sinodalnost

Bit saziva Sinode je promicanje *sinodalnosti*, tako da svi vjernici mogu sudjelovati u pastoralnom odlučivanju. To proizlazi iz činjenice da *Sažeto izvješće* zagovara *suodgovornost* vjernika u navjesticateljskom poslanju Crkve, predlažući stvarne načine obnove, kao što je uspostava novih služba za vjernike laike, njihovo uključivanje u odlučivanje, prosudbi pastoralnoga rada biskupâ i svećenikâ te osnaživanje sinodalnih skupština. Neke je sudionike uznemirila vijest da bi se, pod izgovorom sinodalnosti, u nekim vidovima mogao promijeniti crkveni nauk. Međutim, naputak naglašava da treba jasno odrediti smisao sinodalnosti, oslanjajući se na Sveto pismo, predaju i nauk Drugoga vatikanskog sabora.

Prvi dio predočuje bogoslovna načela, koja osvjetljuju i utemeljuju *sinodalnost*, jer se bez duhovne dubine ostaje na bogoslovno-pastoralnoj površini. U potrebi suočavanja Crkve sa sebičnošću i populizmom, spis prikazuje 'kulturu sinodalnosti', kao način ponašanja u vjeri, koja proizlazi iz motrenja Trojstva te cijeni jedinstvo i raznolikost kao crkveno bogatstvo. Radi povećanja sinodalnosti, treba nadilaziti nepovjerenja i strahove, a, zbog dosadanje nedovoljne zauzetosti vjernika, povećati broj osoba uključenih u sinodalni hod, na svim razinama.

Da bi se prosudba ostvarivala na pastoralnim područjima, za živost mjesne Crkve trebaju pripremljeni i prikladni ljudi koji će pratiti postupke crkvene prosudbe. Prije svega, radi se o ulasku u kršćansku zajednicu, pa je nužno osvjetliti 'kršćansku inicijaciju', kao sredstvo uvođenja u crkveno zajedništvo. Sinodalni tijek omogućuje provjeru *osjećaja vjere*, koji skupština smatra sigurnim mjerilom za određivanje pripada li neki nauk ili praksa apostolskoj vjeri. Nužno je istraživati kako katekumenski sustav može osvjetliti pastoralne pothvate, kao što je priprema za brak, a bogoslužni jezik treba približiti vjernicima i vrjednovati sve oblike molitve, a ne se ograničavati samo na misu.

Omiljeni sadržaji skupštine bili su siromasi, kao pobornici crkvenoga hoda. Traženje odgovora na potrebe mira i siromašnih određuje sinodalne Crkve. Naputak izrijekom spominje područja siromaštva: useljenike, zlostavljane, rasizam, izrabljivane radnike, djecu u majčinoj utrobi i njihove majke, gospodarstveno isključene, osobe izvan redovitih obiteljskih odnosa itd. Osim što tvrdi da manjak odgovora na okolišne prijepore i klimatske pojave ugrožava čovječanstvo, skupština govori o 'novim siromasima', koji su plod ratova i nasilja, pokvarenost političkih i gospodarstvenih sustava. Tvrdi da, osim tvarnoga, svijet poznaje i duhovno siromaštvo, shvaćeno kao nesmisao života. Poziva kršćane da osobno sudjeluju u izgradnji zajedničkoga dobra i u obrani dostojanstva života nadahnjujući se na društvenom nauku Crkve.

Kršćani, živeći u različitim kulturama, svjedoče Isusa Krista, pa skupština potiče mjesne Crkve na susret vjere i kulture. Poslanje Crkve podrazumijeva nazočnost, služenje i naviještanje, koji grade mostove, pa treba njegovati uzajamno razumijevanje i uključiti se u naviještanje evanđelja, koje prati, sluša i uči. U vidu integracije useljenika i tuđinaca, potiče Crkvu da se zauzme za izobrazbu i odgoj, kulturu razgovora i susreta.

Budući da iskustvo jedinstva u različitosti istočnih Crkva, koje su u zajedništvu s Petrovim nasljednikom, pridonosi razumijevanju i sinodalnosti, predloženo je sazivanje posebnoga skupa o istočnim katoličkim Crkvama. U odnosu na ekumenizam, skupština se zauzima za zajednički hod u duhu jedinstva vjere, jer je suradnja između kršćana temeljni čimbenik u suočavanju s podjelama. Izazove mješovitih brakova i euharistijsku gostoljubivost još treba promišljati. Za razumijevanje, zajednički će se, 2025. godine, proslaviti obljetnica Nicejskoga sabora (325.), pa je predloženo da ubuduće svi kršćani isti dan slave Uskrs i da se sastavi 'ekumenski martirologij'.

Život i poslanje Crkve

Tvrdeći da su Crkva i svaki kršćanin poslanje u svijetu, drugi dio dokumenta bavi se svima koji sudjeluju u životu i poslanju Crkve, pa treba, izbjegavajući dualizam, produbljivati bogoslovno razumijevanje 'karizmi i službâ'. Sinodalnosti je bitna *suodgovornost* za poslanje svih krštenika na svim crkvenim razinama. U sklopu toga, spis tvrdi da su roditelji prvi vjerovjesnici (misionari), a obitelj je povlašteno mjesto odgoja u kršćanskoj vjeri i u životu. Vjernici laici, osim rada u župnim i biskupijskim tijelima, čine Crkvu nazočnom u društvu, naviještajući evanđelje u 'digitalnoj kulturi'.

Kako bi laički darovi i službe bili uključeni u misionarsku živost sinodalne Crkve, dokument tvrdi da treba preustrojiti pastoralne strukture. Za oblikovanje službe Riječi Božje predlaže se proširenje zadaća 'službe čitača', koja bi, u odgovarajućim surječjima, mogla uključivati i propovijedanje. Skupština je raspravljala o uspostavi službe koja bi se dopustila bračnim parovima u pomažanju obiteljskoga života i u pratnji osoba u pripremi za sakrament ženidbe.

Prema *Sažetomu izvuješću* karizmatska se odrednica Crkve posebno očituje u posvećenomu životu, a laičke udruge, crkveni pokreti i nove zajednice dragocjeni su znak sazrijevanja suodgovornosti svih krštenika. Ali, smatra da se treba dublje proniknuti u to kako mogu staviti svoje darove u službu zajedništva i poslanja u mjesnim Crkvama.

Govoreći o istomu krsnom dostojanstvu žena i muškaraca, skupština se pita kako Crkva može uključiti žene u postojeće službe, pa je odlučeno da se rasvijetli pristup žena đakonatu. Taj je prijedlog izazvao napetosti, jer nekima je đakonat žena neprihvatljiv i nespojiv s predajom, a nekima bi to bila obnova rada rane Crkve i prikladan odgovor za 'znakove vremena'. Predloženo je da se ženama zajamči sudjelovanje u odlučivanju i u preuzimanju odgovornosti u pastoralu i u službama. U ostvarenju tih stavova treba prilagoditi kanonsko pravo i nastaviti bogoslovno-pastoralna istraživanja, koristeći plodove povjerenstava, koje je uspostavio papa Franjo.

Potvrđujući da je klerikalizam zapreka službi i poslanju, *Sažeto izvuješće* poručuje da odgoj svećenika, đakona i bogoslova za sinodalni pastoral zahtijeva osobitu pozornost. Premda nije novost, postavljeno je pitanje obveze svećeničkoga beženstva, jer neke je sudionike zanimalo mora li se beženstvo, u latinskoj Crkvi, nužno povezivati sa svećeničkom službom. Osobito se raspravljalo o đakonskoj službi, utvrdivši da se s bogoslovnoga stajališta javlja potreba da se đako-

nat shvati sam po sebi, a ne samo kao stupanj pristupa svećeništvu, pa se, na tragu tih stavova, želi produbiti put žena đakonatu. Predloženo je da mjesne Crkve uspostave strukture koje će omogućiti provjeru odgovornosti svećeničke i đakonske službe, zaključivši da mu participativna tijela mogu biti polazište.

Novost skupštine zasigurno se odnosi na obnašanje vlasti i uloge onih koji je vrše. Prije svega radi se o biskupskoj službi, jer je biskup, kao vidljivi znak jedinstva mjesne Crkve, pozvan biti uzor sinodalnosti, a svoju službu *sinodalno* ostvaruje kada vlast suodgovorno obnaša. Skupština izrijeком predlaže da se uspostave strukture i postupci provjere biskupova rada te da biskupsko vijeće, biskupijska i župna pastoralna vijeća postanu kanonski obvezatna, s mogućnošću prosudbe i odlučivanja. Predloženo je da se ženama, što je već u mnogim mjesnim Crkvama uobičajeno, zajamči sudjelovanje u odlučivanju i odgovornosti u pastoralnoj skrbi i službi, premda uključenost žena nije odvojeno pitanje, jer poslanje svih krštenika proistječe iz sakramenta krsta.

Prema mišljenju nekih sudionika previše se mjesta i vremena posvetilo upravljanju, odnosno tvrde da se Sinoda previše usmjerila *ad intra*, umjesto na poslanje vjernika laika *ad extra*, sukladno pozivu pape Franje, koji naučava da je Crkva, koja 'izlazi', zajednica učenika misionara. Skupština se zalaže za sinodalno upravljanje mjesnom Crkvom, u kojemu biskup, donoseći odluke, pastoralne i gospodarstvene, treba surađivati sa svećenicima i vjernicima laicima. Isto tako, potaknula je provjeru načela u odabiru novih biskupa, uključujući šira savjetovanja i veći doprinos vjernika laika. Sinodska se živost odnosi i na službu rimskoga biskupa, tj. Petrova služba rimskoga biskupa svojstvena je sinodalnoj živosti, pa se traži smislenija raščlamba kako obnovljeno razumijevanje biskupstva u sinodalnoj Crkvi utječe na službu rimskoga biskupa i ulogu Rimske kurije.

Odnos Crkve prema svijetu

U trećemu poglavlju, koje govori o izgradnji crkvene zajednice, sinodalnost je shvaćena kao skup postupaka i umreživanja, koji omogućuju odnos među Crkvama i sa svijetom. Radi se o 'sinodalnom pristupu' izobrazbi i odgoju, da bi svaki vjernik svoje darove ponudio Crkvi, a mnoga su pastoralna područja u kojima se događa odgoj u sinodalnom duhu. Osim bogoslovne izobrazbe, postoji služenje siromasima, ekumenski i međuvjerski suživot, 'digitalni misionari', koji mogu oblikovati mladež udaljenu od Crkve, katehetska

izobrazba djece i mladeži, koje treba uključiti u zauzeto sudjelovanje u zajednici. Preporučuje se produbljivanje rasprave o spolnom odgoju, susret humanističkih znanosti i bogoslovlja te stvaranje kulture stalnoga učenja, uključujući razvoj digitalnih mogućnosti.

Dokument zagovara Crkvu slušanja i pratnje, jer slušanje, kao kristološka odrednica, uključuje spremnost na 'decentralizaciju', da bi se stvorilo mjesta drugima. Iskreno slušanje temeljni je čimbenik hoda prema ozdravljenju, pokajanju, pravdi i pomirenju. Nužno je slušati i pratiti mladež, stare i bolesne, usamljene i siromašne, sve skupine koje je Crkva ranila ili isključila, osobito žrtve i one koje su svećenici spolno zlostavljali. Budući da slušanje i praćenje moraju pronaći mjesto u pastoralnom planiranju i radu, predloženo je da se, na temelju krštenja, ustanovi 'služba slušanja i pratnje'.

Na skupštini se raspravljalo o 'digitalnoj kulturi', koja čini temeljnu promjenu u poimanju stvarnosti i bitnu odrednicu svjedočenja Crkve u suvremenoj kulturi, pa ohrabruje 'digitalne misionare' u evangelizaciji, osobito mladeži, koja se udaljuje od Crkve. Istodobno smatra da su mladi vjernici, a među njima su bogoslovi i mladi svećenici, najprikladniji za poslanje Crkve u digitalnoj sredini. Budući da se papine 'online' pobude protežu izvan redovitoga shvaćanja područnih granica, treba raspraviti sastavnice novih digitalnih misionarskih granica za obnovu postojećih župnih i biskupijskih ustroja.

U vidu ispravne *suodgovornosti* u poslanju vjernika laika u svijetu, ne može se reći da su samo biskupi i svećenici odgovorni za kršćansku zajednicu, jer su svi krštenici suodgovorni za poslanje, svatko svojim pozivom, jer je svrha sinodalnosti poslanje. Zato su potrebna participativna tijela, kao središnje područje, u kojemu se stvara živost iskustva odgovornosti onih koji obnašaju odgovorne zadaće.

Treba naglasiti da su bitni prijedlozi Sinode došli kao pozivi na promjene u crkvenomu odlučivanju te širenju sinodalnih skupština i tijela u crkvenomu životu. Na pitanje kako oblikovati primjere sinodalnosti i zajedništva, skupština je naglasila važnost Biskupskih konferencija i kontinentalnih skupština, jer bi se, smatraju, time izbjegnula jednoličnost i 'centralizam' u upravljanju Crkvom. U nakani oživljavanja postojećih zasada, kao što je nadbiskupija, a u vidu okupljanja Crkava, dokument potiče obnašanje sinodalnosti na područnoj, nacionalnoj i kontinentalnoj razini te stvaranje međunarodnih crkvenih pokrajina.

Skupština je 'općenito pozdravila' promjene načina održavanja Sinode, naglašavajući da je sinodski postupak bio i ostao vrijeme

milosti, u kojemu je Bog omogućio iskusiti novu kulturu sinodalnosti. Međutim, ostaje otvoreno pitanje nazočnosti vjernika laika na Biskupskoj sinodi. Neki su sudionici bili zabrinuti u odnosu na njihovo ravnopravno sudjelovanje na Sinodi, jer smatraju da bi se time mogla neprimjereno shvatiti biskupska služba, pa se raspravljalo o trima mogućnostima održavanja budućih sinoda: samo biskupi, biskupi i drugi ili skupština vjernika laika, nakon koje bi slijedila biskupska skupština.

Prijeporna polazišta

U govoru o 'crkvenoj prosudbi', skupština predlaže da se istraže 'otvorena i kontroverzna' pitanja, kao što su antropološki učinci digitalnih tehnologija i etičke stavke povezane s umjetnom inteligencijom, nasilje i samoobrana, tjelesnost i spolnost. Neka se pitanja odnose na rodnu osobnost i spolnu usmjerenost, kraj života i neredovita bračna stanja. U otvorene rasprave svrstavaju se poteškoće povezane sa službama, pa se, zbog promjenjujućih okolnosti teži ustanovi novih služba. No u odnosu na kušnju vjere i duhovnih zvanja, poglavito u zapadnomu svijetu, ne bi se smjela, pod izgovorom uspostave novih služba, zanemariti pastoralna briga za duhovna zvanja, osobito svećenička. U produbljivanju govora o svećeništvu korisno je proučiti knjigu pape Benedikta XVI. *Što je kršćanstvo*. Razvidno je da se radi o prijepornim izazovima, ne samo u društvu nego i u Crkvi, jer 'postavljaju nova pitanja'.

Premda se spominje 'rodni identitet' i 'spolne orijentacije', ipak je vidljivo da *Sažeto izuješće* ne spominje pojam Lgbtq+ osobe, premda je bio uključen u *Radni dokument*, pa u tomu vidu skupština, prema nekim stručnjacima, nije ispunila očekivanja. Stoga je razumljivo da su neki od njih, kao npr. Francis DeBernardo ili isusovac James Martin, bili razočarani što je dokument ispustio taj akronim. No, u tvrdnji skupštine da 'rodni identitet i spolna orijentacija' 'postavljaju nova pitanja', koja treba istraživati, predsjednik Njemačke biskupske konferencije Georg Bätzing, koji zdušno promiče njemački *Sinodalni put*, vidi veliki napredak za sveopću Crkvu. S njim se slaže i Vladimir Luxuria, tvrdeći da je 'putovanje ipak počelo'.

U međuvremenu je Dikasterij za nauk vjere objavio izjavu *Fiducia supplicans*, o pastoralnoj važnosti blagoslovâ, koja kao novost naglašava mogućnost blagoslova 'istospolnih parova', što je u Crkvi izazvalo velika protivljenja i podjele, na što su upozorili npr. kardinal Gerhard Müller ili biskup Ratko Perić. Sukladno izjavi, sudionik Sinode isusovac James Martin raduje se što je ipak 'došlo do promjena'.

Sažeto izvešće navodi da antropološke kategorije nekada nisu dovoljne za razumijevanje zamršenosti onoga što proizlazi iz iskustva i znanosti. Stoga potiče pobude koje omogućuju zajedničku prosudbu o doktrinarnim, pastoralnim i etičkim 'kontroverznim pitanjima', u svjetlu Božje riječi, crkvenoga nauka, bogoslovnoga promišljanja i vrednovanja sinodalnog iskustva. Predlaže da se u rasprave o 'prijepornim pitanjima' uključe stručnjaci različitih struka i pozadina te osobe koje su u tim nevoljama, da im se osigura institucionalno mjesto, koje štiti povjerljivost rasprava i da se novi prijedlozi primjene u prikladne pastoralne pothvate.

Mnogi su sadržaji na Sinodi predviđeni i ciljano pokrenuti, a mnoga su pitanja ostala nerazriješena, ali su naznačena kao još uvijek otvorena. Tu činjenicu, osobito kada se radi o prijepornim izazovima, bečki pastoralist Paul M. Zulehner ipak drži uspjehom. Budući da se radi o teškim pitanjima, a očekivanja su različita, Glavno je tajništvo Sinode objelodanilo obvezujuće dodatne smjernice za Sinodu 2024. godine (11. prosinca 2023.). *Sažeto izvešće*, otvarajući mnoga pitanja, na koja Crkva, kao otajstvo spasenja, treba odgovoriti, očituje mnoge napetosti i pukotine u crkvenomu biću, ali upućuje na stvarne putove obnove za cijelu Crkvu. Bez obzira na težinu pitanja, a da se ne bi stvarala pomutnja, od drugoga dijela Sinode 2024. godine i budućih smjernica, u duhu sinodalnosti, očekuje se svetopisamska utemeljenost, dosljednost u crkvenomu nauku i bogoslovno-pastoralna jasnoća, jer crkveni odgovori ne smiju biti dvosmisleni.

Alojzije Čondić